

บทที่ 2

ความมั่นคงด้านสุขภาพ

UNDP ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความมั่นคงของมนุษย์” หมายถึงการที่ประชาชนสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างปลอดภัยและอิสระและมั่นใจได้ว่าโอกาสที่เขาได้รับอยู่ในปัจจุบันจะไม่สูญเสียไปในวันข้างหน้า ความมั่นคงของ มนุษย์มี 2 มิติหลัก คือ

1. ปลอดภัยจากภัยคุกคามที่เรื้อรัง อาทิ ความหิวโหย โรคภัยต่างๆ และภาวะความกดดัน
2. การคุ้มครองจากการคุกคามอันฉับพลันในการดำเนินชีวิตปกติประจำวันไม่ว่าจะเป็น การงานหรือในชุมชน

ความมั่นคงด้านสุขภาพ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
2. ความมั่นคงทางอาหาร
3. ความมั่นคงด้านสุขภาพ
4. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม
5. ความมั่นคงส่วนบุคคล
6. ความมั่นคงของชุมชน
7. ความมั่นคงด้านการเมือง

ความมั่นคงด้านสุขภาพ

ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับความมั่นคงด้านสุขภาพไว้หลายประเด็น เช่น

UNDP ได้ให้ความหมายของ ความมั่นคงของสุขภาพ หมายถึงการมีสุขภาพดีปลอดจากโรคภัยต่างๆ และความเจ็บไข้ได้ป่วยอื่นๆ รวมถึงการเข้าถึงบริการด้านการรักษาพยาบาลทุกๆ คน

ความมั่นคงทางสุขภาพ ได้แก่ความไม่เป็นโรคร้ายแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ถึงขั้นที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ หรือการดำเนินชีวิตตามปกติ (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม)

ความมั่นคงด้านสุขภาพ หมายถึงการมีหลักประกัน การคุ้มครองให้เกิดสุขภาพที่ยั่งยืน (ร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ...)

ตามร่างพระราชบัญญัติสุขภาพ พ.ศ. ... บัญญัติไว้ว่าความมั่นคงด้านสุขภาพครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความมั่นคงทางสังคม หมายถึงการที่ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีคุณภาพ มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการกีดกันและแบ่งแยกของคนในสังคม
2. ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึงการที่ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอในการพึ่งตนเอง ลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน
3. ความมั่นคงโครงสร้างพื้นฐาน หมายถึงการมีระบบการศึกษา ระบบบริการสุขภาพ ระบบการคมนาคมขนส่ง ระบบสาธารณูปโภค ระบบสื่อสารและโทรคมนาคม เพื่อมวลชน ระบบผังเมือง ระบบพลังงานและอื่นๆ ที่เหมาะสม
4. ความมั่นคงทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึงการที่มีการอนุรักษ์ พัฒนา ค้ำครอง บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
5. ความมั่นคงในการเข้าถึงและได้รับบริการสาธารณสุขที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิต
6. ความมั่นคงทางด้านการเมือง หมายถึงการใช้อำนาจรัฐ การกำหนดนโยบายการบริหารประเทศ มีความชอบธรรม สุจริต โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม รวมทั้งการมีนโยบายสงเคราะห์เพื่อสุขภาพ
7. ความมั่นคงที่เกี่ยวกับความยุติธรรม หมายถึง การมีระบบยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเป็นธรรมโดยเสมอภาคกัน
8. ความมั่นคงที่เกี่ยวกับการวิจัยและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และเทคโนโลยีด้านสุขภาพ รวมถึงการดำเนินการที่ไม่กระทบกับสุขภาพ ของประชาชน ชุมชนและสังคม มีจริยธรรมและเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ
9. ความมั่นคงที่เกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม หมายถึงการเคารพในความแตกต่างด้านสิทธิเสรีภาพของบุคคลชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ

คำจำกัดความที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงสุขภาพ

1. สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ
2. สุขภาวะทางกาย หมายถึง ร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ รวมถึงความเป็นอยู่ทางกายภาพ เช่น เศรษฐกิจดี เศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น
3. สุขภาวะทางจิต หมายถึง การที่มีจิตใจดี มีความสุข มีความสบายใจ มีความเมตตากรุณา ไม่เข้าไปสู่สถานการณ์ความบีบคั้นต่าง ๆ

4. สุขภาวะทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในระดับต่างๆ เช่น ในระดับครอบครัว หมายถึง ครอบครัวอบอุ่น มีปัจจัยสี่เป็นปัจจัยของความสุข ในระดับชุมชน หมายถึง ชุมชนดี ชุมชนมีความเข้มแข็ง เศรษฐกิจชุมชนดี มีคุณค่าร่วมกันและสามารถดูแลกันให้มีความสุขและขยายออกไปเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้น

5. สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หมายถึง การทำความดี มีเมตตาต่อผู้อื่น และการไม่เห็นแก่ตัว กำกับคน อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ระบบสุขภาพ (Health System)

หมายถึง ระบบทั้งหมดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันส่งผลกระทบต่อสุขภาพและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมการเมือง การศึกษา กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น รวมทั้งปัจจัยด้านการสาธารณสุข และการบริการสาธารณสุขด้วย อาจกล่าวได้ว่าระบบสุขภาพเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ

ระบบสุขภาพ จำแนกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. ระดับบริการสาธารณสุขเฉพาะบุคคล เช่น ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพของส่วนบุคคล
2. ระดับบริการของสาธารณสุข ที่ดำเนินการนอกตัวบุคคล เช่น การอนามัยครอบครัว และการอนามัยชุมชน
3. ระดับกิจกรรมที่มีผลต่อสุขภาพ เช่น การจัดหาน้ำสะอาด ความปลอดภัยในท้องถนน
4. ระดับกิจกรรมทั้งหมดที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น นโยบายสาธารณะด้านสุขภาพ

องค์ประกอบที่สำคัญของระบบสุขภาพ ได้แก่

1. องค์ประกอบหลัก 3 ประการ
 - 1.1 ทรัพยากรสุขภาพ
 - 1.2 โครงสร้างองค์การการจัดบริการ
 - 1.3 บริการสุขภาพ
2. องค์ประกอบสนับสนุน 2 ประการ
 - 2.1 ระบบบริหารจัดการ
 - 2.2 ระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ

การบริการสุขภาพ หมายถึง การบริการต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสุขภาพรวมถึงการบริการสาธารณสุขด้วย

การบริการสาธารณสุข หมายถึง การจัดการให้มีบริการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกัน และควบคุมปัจจัยที่คุกคามสุขภาพ การตรวจวินิจฉัยและบำบัดสภาวะความเจ็บป่วย

ภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์

UNDP ได้กล่าวไว้ว่า ภัยคุกคามที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคงของมนุษย์ มี 2 ระดับ

1. ภัยคุกคามภายในประเทศ
2. ภัยคุกคามภายนอกประเทศ

ภัยคุกคามต่อความมั่นคงสุขภาพ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีผลเสียต่อสุขภาพเกิดขึ้นโดย

- โรคติดต่อ เช่น โรคเอดส์ โรคติดเชื้ออื่นๆ เป็นต้น
- โรคเรื้อรังต่างๆ เช่น มะเร็ง ความดันโลหิตสูง เป็นต้น
- ขาดน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัย
- อากาศเป็นพิษ ทำให้เกิดโรคร้ายต่างๆ
- ระบบการให้บริการสุขภาพสำหรับประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส

โรคเอดส์ ถือว่าเป็น โรคติดต่อและเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงสุขภาพของมนุษย์ทั่วโลก และทำให้ประชาชนต้องเสียชีวิตต่อโรคร้ายเชื้อ HIV โรคเอดส์ เป็นโรคที่คร่าชีวิตมนุษย์ไปมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในโลก ช่วงแรกของการระบาดจนถึงปัจจุบันได้มีผู้ติดเชื้อถึง 62 ล้านคน (ข้อมูลพื้นฐานหนังสือผู้จัดการ 7 กรกฎาคม 2547 เชื้อ HIV หรือโรคเอดส์)